

Divriği İlçesi'nin Turizm Potansiyeli ve Sorunları^(*)

Gülpınar AKBULUT ÖZPAY^(**)

Öz: Bu çalışmanın konusu Divriği İlçesinin Turizm Potansiyelini ve sorunlarını belirlemektir. Çaltı Çayı Havzasında yer alan ilçenin yüzölçümü 2780 km² dir. Divriği ilçesi, doğudan Erzincan, batıdan Kangal, kuzeyden Zara-İmranlı ve güneyden Malatya ile sınır oluşturmaktadır. Divriği doğal ve kültürel zenginlikleriyle Sivas'ın önemli turizm merkezlerinden biridir. İlçenin tarihi Hititlere kadar gitmektedir. Anadolu Selçuklu Devletinin önemli bir şehridir. Kale, hamam, köprü ve UNESCO mirası olan Divriği Ulu Camii ve şifahane dikkat çeken başlıca kültür ve mimari eserlerdir. Yama Volkanik Dağı, Ürük yüzen Adası, gölleri, çağlayanları, demir madeni gibi çok sayıda doğal mirası bulunmaktadır. Bu çalışmanın esas amacı Divriği ilçesinde bulunan doğal ve kültürel miras unsurlarını ele alarak turizm potansiyelini belirlemektir. Divriği'de yaşayan insanlara yeni ekonomik getirinin sağlanması, ilçenin tanıtımına, doğa ve kültür turizmine katkı sağlaması bu çalışmanın beklenen yararlarıdır.

Anahtar Kelimeler: Divriği, Divriği Ulu Camii, Çaltı Çayı, Kültürel ve Doğal değerler.

The Tourism Potential Divriği District and The Problems

Abstract: The subject of this study is to determined the problem and the tourism potential Divriği District. Divriği, covering an area of 2780 km², located within Çaltı Stream Basin. It is surrounded by Erzincan in east, Kangal in the west, Zara- İmranlı in the north and Malatya in the south. Divriği is one of the important tourism center of Sivas with natural and cultural values. The history of the town dates back to the Hittites. In the past, it was an important city of Anatolia Seljuk State. Castle, Turkish bath, bridge and Divriği Ulu mosque, which declared as heritage by UNESCO are the most remarkable structures. There are numerous natural values like Yama Volcanic mountain, Ürük floating island, lakes, waterfalls, and iron mining. The main aim of this study, is to determined the tourism potential Divriği District in frame of natural and cultural values. At the same time, it was expected to provide a new economic income for Divriği people which is life in the study area, to contribute to the promotion of Divriği district, its culture, and natural tourism.

Keywords: Divriği, Divriği Ulu Mosque, Çaltı stream, cultural and natural values.

Makale Geliş Tarihi: 11.05.2018

Makale Kabul Tarihi: 18.02.2019

I.Giriş

Sanayileşme ve kentleşme süreci insan sağlığını psikolojik ve fiziksel olarak olumsuz etkiler. Olumsuz ortamlarda bulunmak zorunda kalan insanlar sağlığını korumak, daha verimli olmak ve hastalıklarından şifa bulmak amacıyla kırsal alanlara yönelmektedir

^{*}) Bu çalışma Prof Dr. Kenan ARINÇ'ın denetiminde tarafımdan yapılan 2004 yılı basılmamış "Divriği İlçesinin Coğrafyası" adlı doktora tezinden üretilmiştir.

^{**}) Doç.Dr. Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü (e-posta: gakbulut58@gmail.com)

(Çonkar ve Gülmez, 2004: 289). İnsanlar, manzara güzelliği sunan, estetik, nadir, bilimsel açıdan önem arz eden yerleri son yıllarda tercih etmeye başlamıştır.

Yukarı Fırat Havzasının bir kolu olan, Çaltı nehri kenarında kurulmuş olan Divriği’de bu bağlamda doğal ve kültürel kaynakları ile dikkat çekmektedir. Paleozoikten Kuvaterner’e kadar farklı jeolojik zamanların görüldüğü sahada, kuzey güney sıkışma tektoniğinin etkisi ile çeşitli yerşekilleri meydana gelmiş, bu yerşekilleri Çaltı çayı ve kolları tarafından biçimlendirilmiştir (Akbulut, 2004). Akarsuyun biçimlendirdiği havzanın kuzey ve güneyi ise dağlık alanlarla çevrilidir. İlçenin en önemli dağ ünitesi turizm açısından potansiyel sunan Yama volkanik dağdır. Bununla birlikte ilçenin kuzeyinde Çengelli, Delidağ, Efendi, Göldağı ve Akdağlar; Güneyinde Demirli, Geyikli ve Sarıçiçek dağları, Doğuda İğnbat dağı ve Batıda Dumluca dağları vardır. Karasal iklime sahip ilçe de, yıllık ortalama sıcaklık 11.2 ° C, yıllık ortalama yağış 370.1 mm.dir (Akbulut, 2004). Hakim bitki örtüsünün step olduğu sahada, ardıç, meşe yaygın ve seyrek karaçam topluluklarına rastlanılır.

Divriği, kültürel değerler açısından Sivas’ın önde gelen ilçelerindedir. Şehrin tarihi Hititlere kadar geriye gider. Anadolu Selçuklu Devletine bağlı olan Mengücekoğullarının hâkimiyetinde kalan ilçede çok sayıda hamam, kale, camii ve konak evleri bulunmaktadır. 2018 TÜİK verilerine göre nüfusu 16377 kişi olan Divriği’nin temel geçim kaynakları, madencilik, tarım ve turizmdir. Bu çalışmada Divriği ilçesinin turizm potansiyeli ve sorunları ortaya konulmuştur.

A. Divriği İlçesinin Turizm Değerleri

1. Kültürel Değerler

Selçuklu – Osmanlı sivil mimarî geleneklerini koruyan şehirlerden biri olan Divriği, Anadolu’da yerleşime açılan ilk yerlerdendir. Farklı zamanlarda çeşitli milletler burada yaşamışlardır. Bu nedenle farklı yörelerden bölgeye gelen çok sayıda millet ve bunların kültürleriyle ortaya çıkan eserler Divriği şehrini bir açık hava müzesi konumuna getirmiştir. Divriği Ulu Camii ve Şifahanesi (626) 1985 yılında UNESCO miras listesinde değerlendirilen en önemli eserdir. Ahmet Şah ve karısı Turan Melek tarafından yaptırılan dört kapısı farklı yönlere bakan bu eser taş işçiliğinin Anadolu’daki en iyi örneklerinden biridir (Kuban, 1999; Tablo 1, Foto 1). Cami duvarları, döşemeleri ve üstü genellikle taştır. Kapının kitabesi kemerlerin altındadır. (Akbulut, 2004). Ön kapıda yaz aylarında namaz kılan bir silüete oluşmaktadır.

Ulu Camii çeşitli devirlerde sürekli tamir edilmiş ve bugünkü konumuna getirilmiştir. Sütunlar ve kemerler Kanuni Sultan Süleyman tarafından Mimar Sinan’a tamir ettirilmiştir. Ulu Camii koruma altına alınmaya kadar Divriği halkının kıymetli eşya ve mallarını koyduğu bir kasa yeri olmuştur. Caminin içinde Divriği’ye hâkim olan yöneticiler tarafından hediye edilmiş kıymetli 40 halı mevcuttur (Başel, 1934: 41).

Bugün önemli ziyaretçileri olan bu UNESCO mirası ile ilgili sorunlar mevcuttur. Günümüzde şehrin merkezinin doğusunda eğimli bir yol üzerinde bulunan camiinin etrafında güzel görünüm sunmayan evler vardır. Bunların büyük bir kısmı bugün yıkılmış ve peyzaj düzenlemesine gidilmiştir. Bu eser etrafında güzel bir yapılaşmanın olmama nedenleri arasında eskiden şehrin merkezi olarak kabul edilen

Ulu Cami çevresinde su kıtlığının yaşanması ve yakın çevresinin sit alanı olarak belirlenmesi nedeniyle evlerin şehrin güneyine doğru kayması gösterilebilir.

Tablo 1:Divriği İlçesi'nde yer alan bazı tarihi eserler ve konumları.

Tarihi Eserler	İnşa Tarihi	Konumu
Kaleler Kesdoğan Kalesi	XIV. y.y	Kalealtı Mahallesi
Divriği Kalesi	XIV. y.y	Kalealtı Mahallesi
Divriği evleri Deliosmanağa Evi	-	Kalealtı Mahallesi
Ayan Ağa Konağı Evi	1838	Karayusuf Mahallesi
Karslıoğlu Evi	XIX. y.y.	Karayusuf Mahallesi
Hafisoğlu Ebubekir Evi	1865	Kültürlü Mahallesi
Dizdar Zade Eyyüp Efendi Evi	1870-1875	Zeliha hatun Mahallesi
Abdullah Paşa Konağı	XX. y.y	Cedid Paşa Mahallesi
Çalapverdi Zade Evi	XIX. y.y.	Dillioğlu Mahallesi
Tevruzluoğulları Evi	XX. y.y	Kültürlü Mahallesi
Refik Durdu Evi	XIX. y.y.	Zeliha hatun Mahallesi
Kalıpsız Evi	XIX. y.y.	Karayusuf Mahallesi
Aristak Zade Evi	XIX. y.y.	Süleymanağa Mahallesi
Camiler, Türbeler ve Şifahaneler Ulucami	626	Ulucami Mahallesi
Kalecami	626	Ulucami Mahallesi
Divriği Melike Sultan Şifahanesi	626	Ulucami Mahallesi
Şahinşah Türbesi	592	Ulucami Mahallesi
Hacı Kemerettin Türbesi	VII. y.y	Ulucami Mahallesi
Hoca Mercan Türbesi	VII. y.y	Mercantepe Mahallesi
Kayıtbay Türbesi	1320	İmamoğlu Mahallesi
Sinaniye Hatun Türbesi	-	Kalealtı Mahallesi
Saraç'ın Türbesi	-	Kalealtı Mahallesi
Han, Kervansaray, Köprüler Mirçinge Hanı	XIX. y.y.	Handere Köyü
Dipli Han	XIX. y.y.	Dumluca
Burma Han	XVII. y.y.	Kemah-Divriği Arasında
Mirçinge Köprüsü	XIX. y.y.	Handere Köyü
Kız Köprüsü	XIX. y.y.	Divriği Şehri Güneyinde
Diğer Tarihi Eserler Yukarı Kilise	-	Kalealtı Mahallesi
Acı Hamam	XIX. y.y.	Kalealtı Mahallesi
Bekir Çavuş Hamamı	XIX. y.y.	Kalealtı Mahallesi

Kaynak: Sakaoğlu, N. (1978), Kuban, D.(1999), ve Yerinde Yapılan Tespitlerden Yararlanılarak Yapılmıştır.

Foto 1. Ulu Cami'den bir görünüm (Y.Güldalı).

Divriği Ulu Cami ile bitişik durumda bulunan Şifahane'yi ise Erzincanlı Fahrettin Behrem Şahin'in kızı Melike Turan yaptırmıştır. 626 yılında hastahane olarak Ahlat'tan gelen taş oymacıları tarafından yapılan yapının kapısında pencere tarzında bir açıklık ve bunun ortasında düzenli olarak dönen işlemeli taştan bir ibre görülmektedir. Günümüzde bu ibre dönme özelliğini kaybetmiştir (Kuban 1999; Akbulut, 2004). Yenileme çalışmaları sırasında binanın yapısında bozulmalar meydana gelmiştir.

Kalecami, 576 yılında, Mengücekliler tarafından yapılan ilk cami olup, Türk yapılaşma sürecinden günümüze ulaşan en eski yapılardandır (Denizli, tarihsiz, 228). Kalenin en yüksek yerine yapılmıştır. Doğu kenarı kale kenarı tarafında olup, Çaltı Vadisine bakmaktadır. Altı direk üzerine inşası yapılan bir kubbe şeklinde olan camide üç pencere duvarı bulunur (Başel,1934: 46). Diğer cami planlarından farklı özellikte olan Kalecami, dikdörtgen bir plan üzerine inşa edilmiştir. Caminin kapısı ilk Anadolu taş kapısı sayılır. Sonraki dönemlerde Selçuklu taş kapılarında görülen mukarnaslı kapılara karşın, dikdörtgen çerçeveli, tuğla ile örülmüş Anadolu'daki ilk ve tek örnektir (Denizli, tarihsiz, 229). Bu camiler dışında tarihi Cedit paşa ve Toz Kaldıran camileri Hacı Osman Mescidi, Kemankeş Camii, Süleyman Ağa, Tavukçu, Güllübağ ve Kayıtbağ Zeliha Hatun, Gökçe Camii, Abu Çimen camileri vardır. Cedit Paşa Cami, aynı adla anılan mahallede yer almaktadır. Cedit Paşa Camii, dikdörtgen planlı, kırma çatılı, üzeri oluklu kiremit kaplı, kuzeydoğu yönünde camiye bitişik ahşap minareli bir camidir. Dikdörtgen çerçeveli basık bir kapıdan içeri girilir (Akbulut, 2004).

İnanç yapısı açısından farklı kültürleri içinde barındıran Divriği'de çok sayıda türbe bulunur. Bunlardan biri olan Şahin Şah Türbesi, Anadolu kümbetlerinin bilinen en eski yapılarından biridir (Özen, ders notları). Kale ile çarşı arasında yer alan Şemibezirgân Mahallesi'nde yer alan bu türbe Mengücekoğlu hükümdarı Şahin Şah tarafından inşa ettirilmiştir. Bugün türbenin bir kısmı günümüzde yıkılmıştır (Sakaoğlu, 1957:131). Diğer bir türbe olan Hacı Kemerettin Türbesi, şehrin merkezinden Ulu Cami'ye giden

yolun sağındaki mezarlıklar içerisinde bulunmaktadır. Bu türbe 528 tarihinde yaptırılmıştır (Akbulut, 2004: Foto 2). Türbe günümüze yıkılmadan gelebilmiştir.

Foto 2: Hacip Kemerettin Türbesi'nin görünümü.

Kayıtbay Türbesi, halk arasında Kantepe olarak bilinir. Bu türbe Divriği'nin İmamoğlu Mahallesi'ndeki cami içerisinde yer almaktadır. Tarihsiz Anonim Türbe, şehrin merkezine yakın bir yerde bulunmakta ve bugün Divriği Belediyesi tarafından ek bina olarak kullanılmaktadır (Akbulut, 2004). Hoca Mercan Türbesi, Mercantepe yokuşundadır. Çolakoğlu Süleyman evi ile Nuri Ünsal evinin arka kısmındaki arsa üzerindedir. Sinaniye Hatun Türbesi ise Kalealtı mahallesinde olup, bir türbe kalıntısından ibarettir. Mengüceker döneminden kaldığı sanılan bu türbe yıkılmıştır (Akbulut, 2004). Saraç'ın Türbesi (Tek Mezar), adak yeri değildir. Dadıkgiller'e ait aile mezarlığıdır. Kamereddin Türbesi'ne yakın bir yerdedir. Sebze halinin arka tarafındadır. Türbede sembolik bir mezar vardır. Asıl mezar, Selçuklu kümbetlerinde olduğu gibi alt taraftadır (Özen, 1997: 171). Bunların dışında Gedikbaşı, Ömerli, Can Baba, Pir Ziyaret, Gani Baba, Duruköy ve Akça Baba türbeleri ilçede vardır.

Camii ve türbelerle birlikte Divriği ilçesinde çok sayıda kilisede bulunmaktadır. Geçmişte Divriği ilçesinde farklı inançlar sahip topluluklar yaşamıştır. Bu nedenle geçmişte burada yaşayan toplumlar kendi inanç sistemlerine uygun ibadethaneler inşa edilmişlerdir (Akbulut, 2004). Bunlardan biri olan Yukarı Kilise, Divriği Kalesi'nin batı yönündeki yamaç üzerine yapılmıştır. Yukarı Kilisenin altında, duvarları ve üst örtüsü büyük ölçüde yıkılan Aşağı Kilise bulunmaktadır (Foto 3). Bunun dışında yörede Kayaburun, Karayakup, Güneyevler, Uzun kaya kiliseleri diğer dikkat çeken turizm değerleridir (Başel: 1934: 48-49). Yine Maltepe kuzeyinde kiliselerin bulunduğu alana ise Carolise harabeleri denmektedir. Buradaki eserler yöre halkı tarafından dahi çoğunlukla bilinmemektedir. Akmeşe köyündeki dört büyük kilise Uluçayır ve Maltepe'deki venklerin Bizans döneminden kaldığı sanılmaktadır.

Foto 3. Divriği Kalesi'nin Aşağısındaki Yukarı Kilise'nin Görünümü.

İlçe merkezinden köylere kadar çok sayıda hamam, köprü ve taş mimari evler bulunmaktadır. Örneğin Mursal, Palha, Olukman ve ilçe merkezindeki kaleler, Tuğut, Çobandurağı ve Divriği'deki evler ve konaklar tarihi bir belge niteliği taşımaktadır (Akbulut, 2004). Köylerde yer alan eserlerin büyük bir kısmı restorasyona tabii olmadığından yıkık- dökük bir görüntü sergilemektedir.

İlçenin turizm değerlerinden biri Kesdoğan kalesidir. Divriği kalesinin karşısında ve Çaltı Çayı'nın solunda yer alır. Bu kale daha ziyade bir kule halindedir (Başel, 1934: 41). Kalenin duvarları yıkılmış ve kayalıklardan oluşan kesme yapısı kalmıştır. Kesdoğan kalesinin karşısında yer alan Divriği Kalesi, ilçenin güneyinde kayalıklar üzerine yapılmış olup, güney cephesi Çaltı Çayı'nın oluşturduğu derin uçurumlardan oluşmuş bir vadi ile çevrilmiştir. Sarp ve kayalık bir zemin üzerine kurulan kale, diğer kalelerle benzer planda inşa edilmiştir. Divriği Kalesi iç ve dış kalelerden olmak üzere iki kısımdan yapılmıştır. 592 yılında iç, 640 yılında dış kalenin yapımı tamamlanmıştır (Başel, 1934: 46). Divriği Kalesi'nden güney tarafında bulunan derin uçurumdan aşağıya uzun taş bir merdivenle inilmektedir (Foto 4). Kalenin, Çaltı Çayı'na bakan bu kesiminde kayalıklar içinde mevcut doğal bir mağaraya girilmekte ve bu mağaranın kapısı kale içerisine çıkmaktadır. Mağara 100 m.lik uzunluğa ve 25 m.ye kadar da genişliğe sahiptir. Araştırma sahasında bu kaleler dışında Palha'da, Olukman'da, Gökçebel'de ve Mursal'da kaleler vardır. Bu yerleşim birimlerindeki kalelerde sadece kayalık yüzeyler ortada kalmıştır. Divriği Kalesi, Mengücekoğullarının hâkimiyetinde şehrin merkezi ve savunma alanı idi. Türk hâkimiyetinin Anadolu'ya yayılması ve kuvvetli duruma gelmesi sonucu evler kalenin eteklerine doğru yayılmış, Ulu Cami ve Şifahane, türbeler, hamam, bedesten buralarda inşa edilmiştir. Dağınık bağ evleri Mengücek hâkimiyetinin sonlarına doğru daha çok bir mescit veya zaviye etrafında kümelenmiştir. Memlûkluların hâkimiyeti sırasında ise güneye doğru genişleyen şehir, Osmanlı İmparatorluğu'nun hâkimiyeti altına girildiğinde bağlık, bahçelik ve düzlük alana, yani güneybatı yönüne doğru yayılmaya başlamıştır (Akbulut, 2004).

Foto 4: Divriği Kalesi'nden görünüm.

Mengücek ve Memluklu dönemlerinde inşa edilen evler ve hatta Osmanlı döneminde yapılan evler, ancak XIX. yüzyıl ortalarına kadar kendilerini korumuştur. Daha sonraki yıllarda yapılan evlerden örnekler ancak günümüze ulaşabilmiştir. Mevcut evler de bakımsızlık nedeni ile gün geçtikçe harap olmuş ve bazıları yıkılacak duruma gelmiştir. Mengücekoğulları'nın imar faaliyetleriyle birlikte sanatı çok seven ve savaştan uzak kalan idarecileri bu küçük ilçeyi güzel bir Türk - İslam şehri olarak kalkındırmışlardır (Akbulut, 2004). Divriği evlerinde *hımış* tekniği kullanılmıştır. Hımış, ahşap direk aralarının kerpiçle doldurulmasıdır. Bu gelenek hala uygulanmaktadır. Evlerde çok uzun ve büyük çapta ardıç, meşe ve çam keresteleri kullanıldığı gözlenmiştir. Bu ağaç malzeme yakın çevreden temin edilmiş olmalıdır (Akbulut, 2004).

Divriği mimarîsinin belirlenmesinde etkili olan Ahlatlı mimarlar farklı yapıların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu yapıtların başlıcaları Deliosmanağa Evi, Ayan Ağa Konağı Evi, Karşlıoğlu Evi, Hafisoğlu Ebubekir Evi, Dizdar Zade Eyyüp Efendi Evi, Abdullah Refik Durdu Evi, Kalıpsız Evi Paşa Konağı, Çalapverdi Zade Evi, Tevruzlûoğulları Evi, Mayatgil Evi, Maarif-Zade Mehmed Ağa Evi, Muradoğlu Evleri, Araphasan Evi, Kayaoğlu Evi, Kamberabdalh Evi, Haşkeli Evi ve Güresinlizade Evi, Aristak Zade Evi'dir. Bunlardan Dizdar Zade Eyyüp Efendi Evi bütün çizgileri ile geçiş devrini temsil eder. Daha önce yapılan evlerin geleneğe uygun planlarından ayrılmakla birlikte, mimarî ve inşaat birçok hususiyetlerde geleneklere bağlılık gösterir (Sakaoğlu, 1978: 99) (Foto 5.) Şehirdeki evlerde görülen bu estetik algı köy evlerinin tarzını olumlu yönde etkilemiştir. Köylerin bir kısmında çok katlı taş meskenler inşa edilmiştir (Foto 6). Tavanlarda ağaç oymalar görülmektedir.

Foto 5. Tevruzlühöğulları Evi'nin Görünümü.

Foto 6. Tuğut Köyü'ndeki aile konutlarından bir görünüm.

Han ve kervansaraylar Anadolu ticaret hayatını şekillendiren önemli işletmelerdir. Hanlar, kervanları ve yolcuları belli bir ücret karşılığında barındırırken, hayır sahipleri tarafından hizmete açılan kervansaraylar içinde kalan yolcuları üç gün süre ile ücretsiz olarak barındırırldı (Demir, 1996: 179). Selçuklular döneminde han ve kervansarayların yapıldığı eski bir yerleşim yeri olan Divriği'de IV. Murat tarafından geliştirilen Baharat Yolu bulunmaktaydı. Bu yol güzergâhı üzerinde insanların ve yük hayvanlarının dinlenmesi ve ihtiyaçlarını gidermesi amacıyla çok sayıda han ve kervansaray yapılmıştır. Bunlardan, Pamuk Han, Demirdağ İstasyonu'nun yakınındadır. Duvarların büyük bir bölümü ayakta. Yine Sivas'ı Erzincan'a bağlayan yol güzergâhı üzerinde Günbahçe (Hazertek) ve Dumluca köyü arasında, Divriği'nin yaklaşık 12 km. batısında Dipli Han vardır (Akbulut, 2004).

Mengücekoğulları döneminde Handere Köyünde Mirçinge (Handere) Hanı inşa edilmiştir. Kapalı mekânlardan oluşan hanın adı Mengücekoğlu Ahmet Şah'ın, Ulu Cami vakfiyesinde *Han-ı Mirçinge* diye geçmekte, bu da yapının, daha XIII. yüzyıl başlarında mevcut olduğunu doğrulamaktadır (Sakaoğlu, 1957: 207). Büyük ölçüde tahrip edilmiş han bugün hayvan barınağı olarak kullanılmaktadır (Foto 7). Burma Han, Divriği'den Kemah'a giden ve ayrıca Kemah'ı, Arapkir'e bağlayan kervan yolları üzerindedir. Çaltı tren istasyonuna yaklaşık 3 km. uzaklıktadır. Kervansaray küçük bir tepenin üzerindedir. Tepenin kuzeyinden Çaltı Çayı geçmekte ve çayın üstünde yıkılmış bir taş köprünün ayakları bulunmaktadır (Denizli, tarihsiz: 261). Birbirine yakın mesafelerde bulunan hanlar üzerinden yürüyüş rotaları turizm için değerlendirilmesi gereken bir kaynak oluşturur.

Foto 7. Ağıl olarak kullanılan Mirçinge (Handere) Hanı'ndan bir görünüm.

Divriği ilçesinin yakınında yerleşke oluşturduğu Çaltı Çayı ve onun kolları derin vadiler oluşturmuştur. Bu vadiler arasındaki yerleşimlerin birbiriyle olan ulaşımının sağlanması için çok sayıda köprü yapılmıştır. Bu köprülerin büyük bir kısmı bugün yıkılmış veya üzerine modern köprüler yapılmıştır. Yörede Handere, Kız Köprüsü, Beyköy ve Tuğut köylerinde yer alan köprüler başlıca bilinenlerdir. Bunlardan Handere (Mirçinge) Köprüsü, Palha Çayı üzerinde Selimoğlu kömür ocaklarına giden stabilize yolun 35 km'sinde ve Mirçinge Han'ın 1 km. kadar güneydoğusunda yer alır. Mirçinge Hanı kadar eski olan köprünün malzemesinden anlaşıldığı kadarıyla, teknik bakımından XIII.yüzyılda Mengücekoğulları tarafından inşa edildiği sanılmaktadır. Bugüne kadar önemli bir onarım görmeden ayakta kalan köprünün gözetleme ayakları tahrip edilmiştir (Denizli, tarihsiz: 269) (Foto 8).

Foto 8: Mirçinge (Handere)Köprüsü'nün görünümü.

Pamuk Han'ın güneyindeki Kız Köprüsü günümüze sağlam ulaşmıştır. Güney köyler ile Divriği arasında bağlantı sağlayan köprü Nih Çayı üzerine yapılmıştır (Akbulut, 2004). Fazıloğlu köprüsü, Tuğut köyünün dışında yan yana inşa edilen iki köprüden ibarettir. Köprülerin başında bulunan simgeler Selçuklu döneminde yapıldığı gösterir. Köprü'nün her iki tarafında oturma yerleri bulunur. Köprü'nün bulunduğu yol güzergâhı taşlar ile döşenmiştir. Bu köprülerden başka Kesik Köprü (Ahi köyü altı, Nih Çayı üzerinde), Nih Çayı Köprüsü (Arapkir çıkışında), Hüngör Köprüsü, Köse Paşa Köprüsü, Cürek Köprüsü, Alundere ve Divriği'de kalenin kuzeyinde Çaltı Çayı köprüleri bulunmaktadır.

İlçede, Mengücekoğulları dönemine ait hamamlar bulunmaktadır. Aşağı hamam ve Acı Hamam klasik bir planda yapılmıştır. Mevcut mimarı özelliklerine göre özenli bir işçilik ile yapılmış olan bu hamam XIII. yüzyıl sonu ile XIV. yüzyıl ortalarında inşa edilmiş olmalıdır (Denizli, tarihsiz: 269). Bekir Çavuş Hamamı, Ulu Camiye çıkan yolun sağında harap durumdadır. Dört eyvan şemasının yan yana tekrarından oluşan bir çifte hamamdır (Denizli, tarihsiz: 269-70).

2. Doğal Değerler

Divriği ilçesi ülkemizin turizm potansiyeli açısından en önemli yörelerinden birini oluşturur. Doğal ve beşerî özellikleriyle adeta bir tabiat tarihi müzesidir. Divriği ilçesinde en dikkat çeken doğal miras Çaltı Vadisidir (Tablo 2). Çaltı Çayı Vadisi'nin uzunluğu yaklaşık 130 km.dir. Vadi farklı formasyonlar içinde ilerler (Akbulut, 2013). Güvenkaya köyünden, Akmeşe köyüne kadar ofiyolitler içerisinde açılan dar ve derin görünümlü bu vadi, güneydoğuya doğru bir kavis çizmekte ve Demirdağ köyüne kadar siyenitler içerisine gömülmektedir. Divriği yöresinde mermer, kristalize kalker, granit ve dolomitler içerisinde yatağını derine aşındırarak sarp ve derin bir yapı oluşturan Çaltı Çayı Vadisi, Çaltı Demiryolu İstasyonu yakınlarında Fırat Vadisi'ne açılır (Akbulut, 2004: Foto 9). Vadi, manzara ve doğa sporları için uygun bir sahadır.

Tablo 2: Divriği İlçesi'nde yer alan bazı doğal miras unsurları.

Doğal miras	Konumu	Doğal miras	Konumu
Yama volkanik Dağı	Divriği Güneyi	Tafoni	Mursal
Çaltı Çayı Vadisi	Divriği şehir merkezi	Yüzen Ada	Ürük
Kesme Çayı Vadisi	Divriği kuzeyi	Peri bacaları	Mursal
Nih Çayı Vadisi	Divriği ilçesi güneyi	Aygırlı göl	Ağaçlı köy
Bazalt sütunları	Divriği Güneyi	Sudüşen şelalesi	Çakmaktüzü
Badlans	Maltepe	Çalgan	Mursal
Mağara	Divriği merkez	Göndüren gölü	Göndüren
Divriği Demir Madeni	Divriği merkez	Konglomera	Güneşli
Divriği kömür	Vazıldan		

Foto 9: Divriği Şehri'nin doğusunda, Çaltı Çayı'nın oluşturduğu boğaz vadinin görünümü.

Turizm açısından dikkat çeken yerlerden biri de Yama Dağıdır. Yama volkanik dağları Pliyosen sonundan Kuvaternere kadar çeşitli zaman aralıklarıyla gerçekleşen lâv yayılışlarıyla meydana gelmiştir. Karasar geçidi yakınlarından Güneyevlere kadar uzanan saha içerisindeki bazaltlar iklimin ve dış kuvvetlerin etkisiyle aşınım uğramışlardır. Yama Dağı, dışarıdan gelen ziyaretçiler için önemli yürüyüş rotalarından biridir (Akbulut, 2004).

Araştırma sahasının dışında (Arguvan, Arapkir ve Kemaliye ilçeleri) ve Divriği'nin bir bölümünü içine alan Sarıçiçek Dağı, ilçenin güney sınırındaki Çakmaktüzü köyü civarından başlayarak güney doğuya doğru uzanır. Divriği sınırları içinde 50 km.lik bir uzunluğa sahiptir. Burası aynı zamanda yaylacıların konaklama alanını oluşturur. Her yıl yüzlerce insan yaylacılık faaliyetlerini gerçekleştirmek için kıl çadırlarıyla buraya gelmektedir. Sarıçiçek yayla festivali her yıl temmuz ayında düzenlenmektedir.

Divriği ilçesinde dikkat çeken bir doğal unsur ise Maltepe köyünde yer alan Şeytan Şehridir. Oligo- Miyosen arazilerde gelişen dandritik drenajın görüldüğü yapılar, badlands topoğrafyası oluşum sürecini hızlandırmıştır (Battagali, 2002:153). Araştırma sahasında, özellikle Neojen araziler üzerinde geniş yayılış gösteren badlands topoğrafyası, Maltepe ve Çakırtarla köyleri arasında gözlenebilmektedir. (Foto 10).

Foto 10. Maltepe Köyü'nün kuzeyinde gelişen Badlands topoğrafyasının görünümü.

İlçede turizm açısından potansiyel sunan bir diğer unsurda yüzen adalardır. Ürük ve Göndüren köylerinde bulunan yüzen adalardan Göndüren yüzen adası hareketsiz hale gelmiştir. Ürük köyündeki yüzen ada Çılbah göl üzerindeki ada ise hareket halindedir (Bulut ve Akbulut, 2010). Buradaki göllerin büyük bir kısmı heyelan gölleridir. Yine Divriği ilçesinde küçük eğim kırıkları boyunca gelişen Çalgan ve Sudüşen gibi çağlayanlar mevcuttur.

Batı ülkelerinde önemli ziyaret alanlarından birini madenler oluşturur. Şehrin kuzeybatısında, Cürek mahallesinde, Demirdağ ve Akmeşe köylerinden çıkarılan demir cevheri açık işletme olması sebebiyle taraçaları görülmekte ve ziyaretçiler için dikkat çeken bir görüntü oluşturmaktadır.

II. Sonuç ve Öneriler

Divriği ilçesi ülkemizin turizm potansiyeli açısından en önemli yörelerinden birini oluşturur. Doğal ve beşerî özellikleriyle adeta doğal bir tabiat tarihi müzesi olan bu ilçe turizm değerlerinden yeterince kullanamamaktadır. İlçenin geçmişte olduğu gibi, günümüzde de merkezi yerleşim birimlerine, büyük şehirlere uzak olması, ulaşım olanaklarındaki yetersizlikler, turizme hizmet edecek tesislerin olmaması gibi faktörler ilçe turizminin gelişimini olumsuz etkilemiştir. Ancak son yıllarda demiryolundan Raybüs aracılığı ile Divriği ilçesi günübirlik ziyaret edilmektedir. Sonuç itibarıyla, Divriği ilçesinin doğal ve kültürel özelliklerinden yararlanmak amacıyla planlama ve tespitlere yönelik çalışmalar yapılmalıdır. Örneğin, Divriği ilçesinde bulunan hanlara yönelik yenileme çalışmalarının yapılması ve turizme kazandırılması gerekir. Hanların

bulunduğu noktalar üzerinden yürüyüş ve gezi rotaları oluşturulması yöre turizmine katkı sağlayacaktır.

Div- Han İşletmelerine ait misafirhane, otel, öğretnenevi ve pansiyon konak evleri bulunmakla birlikte bu tesisler yeterli değildir. Yeni butik konaklama yerlerinin sayısının artırılması gerekir. Kars'a giden Doğu Ekspresi ziyaretçileri birkaç gün Divriği'de konaklayabilir. Kangal'a ve Gürlevik Dağı'ndan kaynağını alan ve geniş bir havzanın sularını toplayarak inen, Divriği'den yukarıda Cürek, aşağıda Çaltı Boğazları gibi pek derin, bazen tüyler ürpertici boğazlara girerek gelen Çaltı Çayı vadisi (Saraçoğlu, 1990:251) önemli bir yürüyüş rotasına dönüştürülebilir. Kesme Çayı Vadisi, Nih Çayı Vadisi potansiyel önemli doğa yürüyüş rotalarıdır. Divriği Ulu camii ve şifahane ile birlikte diğer kültürel miras unsurlarının tanıtımına yönelik yenileme, tanıtma ve sosyal medya çalışmaları yapılabilir.

Kaynaklar

- Akbulut G., (2004). Divriği İlçesinin Coğrafyası, (Basılmamış Doktora Tezi), Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Akbulut, G., (2013), “*Divriği Province as Suggested Geopark*” Present Day Environmental Changes in Romania and Turkey, (Ed: Dan Balteanu, İbrahim Atalay, Liliana Dumitrache, Ana Irana Dinca), *Editura Universitatii din bucureşti press*, Romania, p. 109-116.
- Başel, F., 1934, Sivas Bülteni, Kamil Yayınevi, Sivas.
- Battaglia, S., Leoni, L. Ve Sartori, F., (2002). “Mineralogical And Grain Size Composition Of Clays Developing Calanchi And Biancane Erosional Landforms”, *Geomorphology*. England. 49, (1-2), 153.
- Bulut, İ., & Akbulut, G. (2010). “Ürük Köyü Çıplak/Cılbah Göl ve Göndüren Gölü Yüzen Adaları (Divriği-Sivas)”, *Tabiat ve İnsan*, 4, (44), 9-24.
- Çonkar, K. ve Gülmez, M., (2004). “Termal Turizm Açısından Sivas'ın Yeri ve Önemi”, *Cumhuriyetin 80. Yılında Sivas Sempozyumu*, S. 299-310.
- Demir, M. (1996). Türkiye Selçukluları Ve Beylikler Devri'nde Sivas Şehri, (Yayınlanmamış Doktora Tezi). İzmir: Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı.
- Denizli, H., (Tarihsiz). Sivas Tarihi Eserler ve Anıtlar, Özbelsan A.Ş., Sivas.
- Devlet Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü (1929-2017). Sivas İli İklim Verileri, <https://www.Mgm.Gov.Tr/Veridegerlendirme/İl-Ve-İlceler-İstatistik.Aspx?K=A&M=Sivas.06.06.2018>.
- Özen, K. Ders Notları, Sivas.
- Özen, K., (1996). Sivas Ve Divriği Yöresinde Eski Türk İnançlarına Bağlı Adak Yerleri, Dilek Matbaacılık, Sivas
- Sakaoğlu, N. (1957). Türk Anadolu'da Mengücekoğulları, Milliyet Yayınları, Ankara.

- Sakaoğlu, N. (1978). Divriği’de Ev Mimarîsi, Kùltür Bakanlığı Yayınları: 274, Türk Sanat Eserleri Serisi: 8, İstanbul.
- Saraçoğlu, H. (1990). Bitki Örtüsü Ve Akarsular Ve Göller, M.E.B. Yayınları, Öğretmen Kitapları Dizisi: 177, İstanbul.